

ÜNİVERSİTELERİMİZİN ÇOĞUNUN ÖĞRETİM ÜYELİĞİ İÇİN YURTDIŞINDA YÜKSEK LİSANS VE DOKTORA YAPMIŞ OLMAK ŞARTINI ARAMALARI DOĞRU BİR UYGULAMA MIDIR?

Zehra ODYAKMAZ¹

Bu yazının konusu ülkemizdeki üniversitelerde araştırma görevlisi veya sonraki aşamalarda girip de öğretim üyesi olmak isteyen gençlerimizin önlerine çıkan yüksek lisans veya doktora çalışmalarını yurtdışında yapmış olmak fiilî şartının hangi bilim dallarına uyduğunu veya uymadığını belirtmektir.

Burada birinci amacım; sosyal bilimlerde çalışmak isteyenler için bu şartın gerekmediğini dile getirmektir. İkinci amacım; çoğu tıp doktoru veya mühendis kökenli olan üniversitelerimizdeki yöneticilerin yanlış olduğunu düşündüğüm bu uygulama için dikkatlerini çekmektir.

Özellikle vurgulamak istediğim husus ise kanaatimce bu şartın akademik hayatta hukukçular için artı puan getirmeyeceğidir.

Bu yazının çerçevesi sosyal bilimlerle sınırlıdır.

Günümüzde hukuk fakültelerini bitiren birçok gencimiz hem yüksek lisans yapabilmek için gerekli sınavlara başvurmakta hem de aynı zamanda avukatlık veya hâkimlik stajına başlamaktadırlar. Yüksek lisans ile birlikte avukatlık mesleğine adım atan genç hukukçularımız zamanla doktora da yapmak istemekte veya yapmaktadırlar. Mesleklerine hâkim, savcı, avukat olarak devam ettikten veya danışmanlık şirketlerinde, düşünce kuruluşlarında bir müddet çalıştıktan, yabancı dillerini de ilerlettikten sonra üniversiteye geçmek istediklerinde Türkiye’de yapılmış yüksek lisans ve/veya doktora tezlerinin daha doğrusu diplomalarının kabûl edilemeyeceği, yurtdışında yapılmış olanların tercih edileceği cevabıyla karşılaşmaktadırlar. Bir devlet üniversitesi düşününüz! Kendi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yıllarca okuyup öğrenip, tezlerini savunup doktor

1 Prof. Dr., Gazi Üniversitesi İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi E. Öğretim Üyesi.
e-mail: odyakmaz.zehra@gmail.com

olan bir kişinin diplomasını yani kendi verdiği diplomayı kabul etmeyen bu uygulamayı tartışmaya açmak istiyorum.

İnsan vücudu, anatomisi, hastalıkları, o hastalıklara çare olacak ilâçların bulunması dünyanın her yerinde aynıdır. Hayvanlar da her yerde aynıdır. O halde tıp, biyoloji, eczacılık, veterinerlik gibi bilim dallarında çalışanlar için yurtdışı tecrübesi gerekli hattâ elzem olabilir.

Fizik, kimya kuralları, makinalar, laboratuvarlar da dünyanın hemen her yerinde aynıdır. Demek ki mühendislik yüksek lisansı için de yurtdışına gidilebilir. Gençlerimiz bu bilim dalları ile ilgili lisans düzeyindeki eğitimleri için de üniversiteyi başka ülkelerde okuyabilirler. Yüksek lisans ve/veya doktoralarını da yine bu ülkelerde yapabilirler. Başka ülkelerde edinecekleri tecrübe ve değişik yeni bilgileri ülkemize getirebilirler, toplumumuzun faydalanmasına sunabilirler.

Şimdi sosyal bilimlere özellikle de hukuk eğitime bakalım: Türkiye’de kalarak avukat, hâkim, savcı, noter, kaymakam, müfettiş olarak kariyerine devam edecek olan bir hukukçunun evvelâ kendi ülkesinin tüm mevzuatını bilmesi lâzımdır. Çünkü her ülkede, anayasa ve kanunlar farklıdır.

Yurtdışında yıllarca hukuk tahsili yapıp mezun olup Türkiye’ye geri dönmüş bir genç hukukçunun karşılaşacağı güçlükleri düşünelim: Evvelâ bitirdiği fakültenin/üniversitenin diplomasının denkliğinin YÖK tarafından kabûl edilebilir olması lâzımdır. Bu başka bir konudur ve incelememiz dışındadır. Lisans düzeyindeki diplomasının geçerliliği tanınsa bile bu hukuk mezunu gencin hukuk bilgisi, yabancı dili, donanımı bize ne kadar yararlı olacaktır? Bizim mevzuatımızı, anayasamızı, ceza hukukumuzu, medenî hukukumuzu, iş hukukumuzu, idare hukuku ile ilgili mevzuatı hiç bilmeyen bu hukukçu ülkemize gerçekten faydalı olabilecek midir? Biz şimdi asıl tartışma konumuz olan yurtdışında master / doktora yapmış olma şartını arama uygulamasını tartışalım:

Türkiye’de hukuk fakültesi bulunan hemen hemen bütün üniversitelerin Sosyal Bilimler Enstitüleri en donanımlı öğretim üyeleri vasıtasıyla yük-

sek lisans veya doktora dersleri yürütmektedirler. Öğretim üyelerimiz özel hukuk dalında yüksek lisans / doktora yapan öğrencileriyle mahkeme koşullarını, Yargıtay içtihadını tartışmalı olarak işlemektedirler.

Kamu hukuku dalını seçmiş olanlar ise idare mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay içtihadı üzerinde veya şimdi artık olmayan Askerî Yüksek İdare Mahkemesi kararlarıyla ilgili incelemeler yapmaktadırlar. Böylece teorik olarak okudukları hukuk biliminin mahkemelerde nasıl uygulandığını, daha doğrusu nasıl karara dönüştüğünü, soyut hukuk kurallarının nasıl somut olaylara uyarlandığını görmektedirler, stajları boyunca yaptıkları zorunlu mahkeme ziyaretleri sırasında da yaşayarak öğrenmektedirler.

Bir yabancı ülkeye yüksek lisans veya doktora yapmak için giden öğrenci uzun süre o ülkenin yabancı dilini öğrendikten ve geliştirdikten sonra danışman hocasıyla çalışmaya başlamaktadır.

Biz dışarıya gönderdiğimiz Türk öğrencinin gittiği ülkedeki hukuk sisteminin bizde olmayan bir konusunun, farklı bir hukuk kuralının, yeni bir kanunun veya uygulamanın, kendisine tez olarak verileceğini zannediyoruz ve o hukukçumuzun yeni bilgilerle, gelişmiş ülkenin gelişmiş hukuk bilgileriyle, yeni anlayışlar ve yeni kavramlarla ülkemize döneceğini umuyoruz.

Halbuki gerçekte çoğunlukla böyle olmamaktadır. O sırada karşılaştırmalı bir konuda kitap yazmakta olan veya normal bir ders kitabı veya monografik eser hazırlamakta olan yabancı bilim adamı kitabının eksik kalan Türkiye bölümü için kendisinin yanına verilen Türk öğrenciye Türk hukuk sistemiyle ilgili bir tez konusu vermekte, o öğrenci de Türk hukuk fakültesinde okuduğu lisans seviyesindeki kitaplardan, genel bilgilerden oluşan bir tez hazırlamaktadır.

Bu fikirlerimi her zaman hep böyle olduğu anlamında beyan etmiyorum. Bunu hatırlattıktan sonra Fransa'da geçtiğimiz yakın yıllara kadar uygu-

landığına bizzat şahit olduğum bir durumdan daha bahsetmek isterim:

Fransa kendi Fransız asıllı öğrencileri için çok sıkı tuttuğu, çok kaliteli bir eğitim verdiği yüksek lisans derslerinde ve tez savunmalarında, sömürgelelerinden veya diğer ülkelerden gelenler için aynı titizliği göstermemekte, *bon pour l'orient* düşüncesiyle yani tam çevirisi “şark için iyidir” olan zihniyetle yabancı öğrenciler için fazla hoşgörülü ve gevşek davranmaktadır.

Dünyada birbirinden farklı birkaç hukuk sistemi bulunmaktadır. Bizim hukuk sistemimiz Kıta Avrupası (Kara Avrupası, Kontinental Avrupa) hukuk sistemidir.

Anglo-sakson veya anglo-amerikan sistemi dediğimiz İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada gibi ülkelerde uygulanan hukuk sistemi bizden tamamen farklı bir sistemdir. Bu ülkelerde –bize hiç uymayan dallardan birinde- çalışıp gelen öğrenci sadece o ülke hukukunu öğrenmiş olacak, geldiğinde bilgisini bize aktaracağı, ülkemize faydalı olabileceği bir alan bulamayabilecektir.

Sonuç olarak her ülkenin iç hukuk mevzuatı farklıdır. Globalleşen dünyamızda tabii ki aynı sorunlar sonucu oluşan aynı hukuk, aynı uygulamalar olacaktır. Uluslararası mahkemelerin verdiği kararlar bizi bütünleşmeye (entegrasyon) götürmektedir. Ama öğretim üyesi olmak ve hukuk öğrencilerine ders anlatmak üzere bilimsel çalışmalar yapmak bilimsel eserler üretmek amacıyla Türkiye’deki hukuk fakültesine sahip herhangi bir devlet veya vakıf üniversitesine başvuran bir aday (eğer lisans, özellikle de yüksek lisans ve doktorasını Türk üniversitelerinde yapmış ise) başvurusu kendisi doçent veya profesör olsa da çoğunlukla reddedilmektedir.

Ben bir hukuk profesörü olarak, yıllarca iktisadî ve idarî bilimler fakültelerinde, hukuk fakültelerinde ders anlatmış, dekanlık yapmış biri olarak –naçizâne- fakültemin kadrosuna araştırma görevlisi ve öğretim üyesi olarak gelecek şahsın öncelikle Türk hukukunu iyi bilmesini isterim. Öğrencilerimiz Türk hukukunu öğrenmek üzere fakültelerimize gelmektedirler. Onlara Türk hukukunu iyi ve aynı zamanda eksik yönleriyle

öğretecek, adliye koridorlarının, mahkemelerimizin, uzayan davaların gerçeklerini anlatacak, Türkiye'nin, Türk halkının sosyolojik, psikolojik yapısını gözler önüne serecek bilim insanına ihtiyacımız var.

Adalet Bakanlığının bazı kanunların hazırlanması için kurduğu muhtelif kanun taslağı hazırlık komisyonlarında görev yaptım, tecrübeler edindim.

Nüfusu 2-3 milyon olan bir ülke için çok iyi olan bir kanunun 80 milyonluk ülkemiz için faydalı olamayacağını, genç hukukçuların da bilmesini isterim. İnsanları soğukkanlı olan bir ülkede iyi işleyen bir kanunun bizim gibi heyecanlı, sıcakkanlı, mahkemeye gitmeyi, davacı – davalı olmayı seven, şeriatın kestiği parmak acımaz diyen bir topluma uygun düşmeyeceğini de eklemeliyim.

Kanaatimca, şu anda ve muhtemelen her zaman sosyal bilimler ağırlıklı fakültelerimizin Türkiyemizde master ve doktora yapmış bilim insanlarına da, doğal olarak yurtdışında yetişmiş insanlara da gereksinimi vardır, ama bu ihtiyaç; Türkiye'de eğitim almış olanları reddederek, dışlayarak değil, her ikisini de bir arada istihdam ederek giderilebilir.

Türk üniversitelerinde yetişmiş olanların –sosyal bilimler dallarında olmak kaydıyla- yabancı ülkelerde yetişenlerden daha fazla donanımlı olabileceklerine/olduklarına dair inancım tamdır, hattâ benim için bu adaylar artı puan taşımaktadırlar.